

Meddelande om klimatrisker

2023/24:FPM51

Klimat- och näringslivsdepartementet

2024-04-15

Dokumentbeteckning

COM(2024) 91

MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL
EUROPAPARLAMENTET, RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH
SOCIALA KOMMITTÉN SAMT REGIONKOMMITTÉN - Hantera
klimatriskerna – skydda människor och välbefinnande

Sammanfattning

Kommissionen presenterade meddelandet om klimatrisker den 12 mars 2024. Meddelandet om klimatrisker är ett svar på den första europeiska klimat- och sårbarhetsanalys (EUCRA) som gjorts på EU-nivå. Meddelandet betonar att både EU och medlemsstaterna måste bli bättre på att förbereda sig för och hantera de klimatrisker som förväntas förvärras med anledning av klimatförändringarna. Kommissionen uppmuntrar medlemsstaterna att genomföra de åtaganden som redan finns inom anpassningsområdet. Kommissionens har i det kommande arbetet särskilt fokus på de tematiska områdena ekosystem, hälsa, vatten, livsmedel, infrastruktur och byggnader samt ekonomi.

Regeringen välkomnar kommissionens meddelande. Regeringen välkomnar att kommissionen för en dialog med medlemsstater och intressenter i det fortsatta arbetet. Åtgärder för att minska klimatrelaterade risker bör i första hand hanteras av dem som är berörda och ansvariga i enlighet med närhetsprincipen. Regeringen delar kommissionens bedömning att öppet kunna dela på data och vetenskapliga publikationer är grundläggande för att snabbare komma fram med lösningar för de stora utmaningar som klimatförändringarna innebär.

Regeringen välkomnar kommissionens fokus på de tematiska områdena ekosystem, hälsa, vatten, livsmedel, infrastruktur och byggnader samt ekonomi.

1.1 Ärendets bakgrund

Meddelandet om klimatrisker är ett svar på den första europeiska klimat- och sårbarhetsanalys (EUCRA) som gjorts på EU-nivå. Att en EUCRA skulle tas fram aviserades i EU:s strategi för klimatanpassning från 2021 ((COM(2021) 82 final)) och ses som ett viktigt bidrag till genomförandet av den gröna given. EUCRA är framtagen av Europeiska miljöbyrån och presenterades den 11 mars. EUCRA identifierade 36 allvarliga klimatrisker för Europa samt underströk att det är brådskande att ta itu med dessa risker. Kommissionen presenterade sitt meddelande om klimatrisker den 12 oktober 2024.

1.2 Förslagets innehåll

Meddelandet betonar att både EU och medlemsstaterna måste bli bättre på att förbereda sig för och hantera de klimatrisker som förväntas förvärras med anledning av klimatförändringarna. I kommissionens meddelande understryks det hur åtgärder för en förbättrad klimatesiliens är avgörande för att upprätthålla samhällsfunktionerna, skydda människors hälsa och liv samt värna om den ekonomiska konkurrenskraften och om EU:s ekonomier och företag. Investeringar i minskad sårbarhet för klimatrisker kan bidra till att kostnaderna blir lägre än de som krävs för att återhämta sig från klimateffekter som torka, översvämningar, skogsbränder, sjukdomar eller värmeböljor. Enligt försiktiga uppskattningar skulle sådana skador annars kunna minska EU:s BNP med omkring 7% före århundradets slut.

1.2.1 Övergripande åtgärder för hanteringen av klimatrisker

I meddelandet identifieras fyra huvudkategorier av åtgärder för EU och dess medlemsstater för att hantera klimatrisker, i.) förbättrad styrning, ii.) verktyg för riskägare, iii.) utnyttja strukturpolitiken samt iv.) skapa rätt förutsättningar för finansiering av klimatesiliens.

Förbättrad styrning

Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att se till att man bättre förstår riskerna och ansvarsfördelningen för klimatrisker. Att identifiera ägarskapet för att agera på klimatrisker är därmed ett viktigt första steg. Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att genomföra de åtaganden som redan finns inom anpassningsområdet. Kommissionen uppmanar även till ett närmare samarbete om klimatanpassning mellan nationell, regional och lokal nivå för att säkerställa att kunskap och resurser görs tillgängliga där de gör mest nytta. Kommissionen kommer också att undersöka hur genomförandet av klimatanpassning på EU-nivå kan underlättas och effektiviseras.

Utveckling av verktyg

Kommissionen kommer tillsammans med Europeiska miljöbyrån (EEA) arbeta för att ge tillgång till data, produkter, indikatorer och tjänster som underlättar arbetet med klimatanpassning. I meddelandet betonas även vikten av att främja användningen av tillgängliga övervaknings-, prognos- och varningssystem. Kommissionen meddelar vilket av IPCC:s utsläppsminskningsscenarioer de avser använda sig av i sitt eget arbete med att uppdatera policys och strategier och rekommenderar medlemsstaterna att göra det samma.

Utnyttja strukturpolitiken

I meddelandet uppmanar kommissionen medlemsstaterna att se till att deras fysiska planering och åtgärder för att skydda kritisk infrastruktur speglar klimatriskerna. Kommissionen avser också att sträva efter att stärka EU:s solidaritetsmekanismer för att skapa bättre incitament för att förutse klimatrelaterade risker.

1.2.2 Förutsättningar för finansiering av klimatreiliens

Kommissionen avser att stödja medlemsstaterna när det gäller att förbättra och integrera budgetering av klimatrisker i de nationella budgetprocesserna. Vidare uppmanar kommissionen medlemsstaterna att ta hänsyn till klimatrisker när de inkluderar kriterier för miljömässig hållbarhet i konkurrensutsatta offentliga upphandlingar, t.ex. genom rättsakten om nettonollutsläpp (Net Zero Industry Act, COM/2023/161). I meddelandet betonas också behovet av att mobilisera privat kapital för att arbeta med klimatrisker och klimatanpassning.

1.2.3 Nyckelåtgärder

I meddelandet lyfter kommissionen fram ett antal områden som bedöms som särskild angelägna att fokusera det kommande arbetet på. Dessa är, i.) naturliga ekosystem, ii.) vatten, iii.) hälsa, iv.) livsmedel, v.) infrastruktur och bebyggd miljö samt vii.) ekonomi.

Naturliga ekosystem

Kommissionen kommer att fortsätta främja sunda ekosystem som stöder samhällsfunktioner, inbegripet förebyggande av skogsstörningar och skydd av marina ekosystem. För att bevara och återställa ekosystemens motståndskraft och de tjänster som de tillhandahåller måste omkring 30–50 procent av jordens mark, sötvatten och hav bevaras. Tillsammans med medlemsstaterna kommer kommissionen att arbeta med vägledning för att utveckla klimatreilianta landskap som kan mildra effekterna av klimatförändringarna.

Vatten

Vatten har en grundläggande roll i att upprätthålla liv och välbefinnande. Kommissionen kommer att göra en helhetsbedömning av vattenfrågor på grundval av resultaten av de pågående bedömningarna av

förvaltningsplanerna för avrinningsdistrikt och planerna för hantering av översvämningrisker samt av de marina åtgärdsprogram som medlemsstaterna har infört och på grundval av detta överväga behovet av åtgärder.

Hälsa

Klimatförändringarna påverkar människors hälsa, genom t.ex. dödsfall i samband med värmeböljor, påverkan på icke smittsamma sjukdomar och klimatkänsliga infektionssjukdomar. Kommissionen avser att stärka insatser för klimat och hälsa och överväga ytterligare åtgärder för att skydda arbetstagare som exponeras för höga temperaturer.

Livsmedel

Framtidssäkringen av EU:s livsmedelsproduktion kommer att vara en prioriterad fråga för kommissionen. Kommissionen kommer bland annat att fortsätta att samarbeta med medlemsstaterna för att dra nytta av den fulla potentialen i den gemensamma jordbrukspolitiken och säkerställa en mer utbredd användning av riskhanteringsverktyg. Klimatförändringarna påverkar livsmedelstryggheten på kort, medellång och lång sikt och samverkar med många andra drivkrafter för livsmedelstrygghet t.ex hälsa, vattentillgång och överskott av näringsämnen. Livsmedelsproduktionen är i ökande utsträckning utsatt för klimatrelaterade risker såsom exempelvis värmeböljor, torka, förlust av biologisk mångfald och översvämningar. Kommissionen avser att fortsätta att samarbeta med medlemsstaterna för att framtidssäkra EU:s livsmedelsproduktion.

Infrastruktur och bebyggd miljö

Infrastruktur löper stor risk att drabbas av översvämningar, skogsbränder, höga temperaturer och andra klimatrelaterade risker. Kommissionen kommer att sträva efter att göra standarderna för utformning av byggnader och infrastruktur bättre rustade för att hantera klimatrisker och främja ett bättre införlivande av klimatrisker i planeringen av transport- och energinfrastruktur. Kommissionen konstaterar att endast ett fåtal medlemsstater har inkluderat klimatanpassning i sina nationella energi- och klimatplaner.

Ekonomi

Varje klimatrelaterad katastrof kommer att sätta ytterligare press på ekonomin genom minskad produktivitet, direkta skador, minskad tillväxtpotential och tryck på de offentliga budgetarna. Kommissionen kommer att fortsätta sitt arbete med att hjälpa EU-företag, särskilt små och medelstora företag, att bättre hantera klimatrisker, genom att se till att detta återspeglas i olika EU-processer, bland annat i bedömningar av sårbarheter i leveranskedjorna.

1.2.4 Nästa steg

Kommissionen kommer fortsätta att arbeta med medlemsstaterna och andra aktörer för att stärka arbetet med klimatrisker och klimatanpassning. Kommissionen kommer eventuellt att anordna ett internationellt symposium för att arbeta med globala klimatrisker 2025.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Kommissionens meddelande om klimatrisker innehåller inga konkreta åtgärdsförslag med bäring på svenska regler.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Kommissionens meddelande har ingen omedelbar budgetär konsekvens för Sverige i sig, då meddelandet inte innehåller konkreta förslag till åtgärder. Om meddelandet i efterföljande steg resulterat i konkreta åtgärder kan det bli aktuellt med åtgärder på europeisk och nationell nivå som kan få budgetära konsekvenser.

Mot bakgrund av Sveriges budgetrestriktiva hållning anser regeringen att de budgetära konsekvenserna av eventuella åtgärder som föreslås i nästa steg ska begränsas. Om utgiftsdrivande åtgärder på EU-budgeten skulle bli aktuella anser regeringen att dessa ska finansieras genom omprioriteringar inom den fleråriga budgetramen (MFF).

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar kommissionens meddelande. Regeringen delar kommissionens uppfattning om vikten att genomföra de åtaganden medlemsstaterna har för klimatanpassningsåtgärder. Regeringen har nyligen beslutat om en nationell strategi och handlingsplan för klimatanpassning (2023/24:97) i enlighet med Artikel 5 i EU:s klimatlag som fastställer att medlemsstaterna ska anta och genomföra nationella anpassningsstrategier och anpassningsplaner, med beaktande av unionsstrategin för anpassning till klimatförändringarna.

Regeringen välkomnar att kommissionen för en dialog med medlemsstater och intressenter i det fortsatta arbetet. Avvägningar behöver göras om vilka åtgärder ska ske på EU- respektive medlemsstatsnivå. Åtgärder för att minska klimatrelaterade risker bör i första hand hanteras av dem som är berörda och ansvariga i enlighet med närhetsprincipen. Ansvar för att klimatanpassa ligger framför allt på lokal nivå där mark- och fastighetsägare ansvarar för skydd av egendom och kommuner ansvarar för den fysiska planeringen. Risker som kan hanteras genom klimatanpassning är ofta lokala och specifika och varje aktör måste utifrån sin verksamhet och lokala

förhållanden analysera vilka åtgärder som bör prioriteras. Regeringen anser att samhällets aktörer behöver vara medvetna om klimatrisker och vilket ansvar de har för att hantera dem. Ansvariga aktörer ska ha kunskap och rådighet att kontinuerligt utveckla anpassningsarbetet utifrån klimatets förändringar samt ny kunskap och nya erfarenheter.

Klimatförändringarna påverkar nästan alla sektorer, och därför krävs också en omfattande kunskap för att samordnat och strukturerat kunna förebygga och förbereda åtgärder mot klimatrelaterade risker och extrema väderhändelser. Regeringen delar kommissionens bedömning att öppet kunna dela på data och vetenskapliga publikationer är grundläggande för att snabbare komma fram med lösningar för de stora utmaningar som klimatförändringarna innebär. Regeringen välkomnar därför kommissionens fokus på att tillgängliggöra relevanta data och kunskapsunderlag bland annat genom webbplattformen Climate-Adapt. Samtidigt behöver det beaktas att data kan utgöra skyddsvärd information som behöver ges särskilt skydd, exempelvis genom olika typer av informationssäkerhetsåtgärder.

Regeringen noterar att kommissionen specificerar vilka av IPCC:s utsläppsminskningsscenarier som bör användas i arbetet med riskbedömningar. Regeringen anser att arbetet med att bedöma klimatrisker är komplext. Komplexiteten består exempelvis av att klimatförändringarnas effekter skiljer sig åt på olika platser, att bebyggelse och infrastruktur har olika livslängd och risker samt att riktlinjer kan innebära att staten behöver bedöma vilket scenario som är mest sannolikt. Regeringen avser att fortsätta analysera om nationella riktlinjer bör fastställas och hur dessa i sådana fall bör förhålla sig till kommissionens rekommendation.

Regeringen välkomnar kommissionens fokus på de tematiska områdena ekosystem, hälsa, vatten, livsmedel, infrastruktur och byggnader samt ekonomi. Regeringen anser att det är viktigt att kommissionen inte föregriper lagstiftningsprocesser inom andra området.

Regeringen välkomnar att kommissionen följer upp beslutet om det nya ramverket för det globala anpassningsmål som togs vid FN:s senaste klimattoppmöte (COP28). Regeringen noterar att kommissionens meddelande till stor del är i linje med beslutet från COP28 och att delar av meddelandet kan användas i EU:s dialog med globala partners.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Medlemsstaternas ståndpunkter är ännu inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Institutionernas ståndpunkter om meddelandet är ännu inte kända.

Meddelandet har inte remitterats.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Eftersom meddelandet inte är en lagstiftningsakt är rubriken inte tillämplig.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Eftersom meddelandet inte är en lagstiftningsakt är rubriken inte tillämplig.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Meddelandet presenterats i rådsarbetsgruppen för miljö den 18 mars och var en övrig fråga på miljørådet den 25 mars.

4.2 Fackuttryck/termer

EEA - Europeiska miljöbyrån

EUCRA – europeiska klimat- och sårbarhetsanalys (European Climate Risk Assessment)

IPCC – Förenta nationernas klimatpanel

Resiliens - Med resiliens avses i denna promemoria förmågan att stå emot och klara av en förändring samt återhämta sig och vidareutvecklas.